

ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ ՇԱԽՄԱՏԸ ՈՐՊԵՍ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ
ԻՄԱՑԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՐՈՑԱԿԱՍՄՅԻՆ ՈՐԱԿՆԵՐԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

Վերապատրաստվող՝ Կոստանյան Շուշանիկ Ռաֆիկի

Արարատի մարզ, Արտաշատ համայնքի Դալար գյուղի մանկապարտեզ

Վերապատրաստող՝ մ.գ.թ., դոցենտ Կարինե Հովակիմյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3

ՏԵՍԱԿԱՆ ՄԱՍ

ԳԼՈՒԽ 1. ՇԱԽՄԱՏԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԻՄԱՑԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՐՈՑԱԿԱՄԱՅԻՆ ՈՐԱԿՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑ

1.1. Նախադպրոցական կրթության հայեցակարգերի վերլուծությունը.....4

1.2. Շախմատի հանդեպ հետաքրքրության ձևավորումը նախադպրոցական տարիքում.....7

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՍ

ԳԼՈՒԽ 2. ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ.....11

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....14

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....15

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականություն: Երեխաներից յուրաքանչյուրն ունի հանճար, որը պարզապես պետք է տեսնել: Փորձելով և սովորելով նոր բաներ, մարդը աճում է, և որքան շատ գիտելիքներ ստանա մանկության տարիներին, այնքան հարուստ և հետաքրքիր կդառնա նրա կյանքը: Մանկության տարիներին սովորած հմտությունները հավերժ մնում են հիշողության մեջ, այդ իսկ պատճառով շատ կարևոր է հատուկ ուշադրություն դարձնել երեխայի բազմակողմանի զարգացմանը:

Երեխաներին շախմատ խաղալու ուսուցման շուրջ աշխատանքը նպատակաուղղված է ապահովելու մտավոր, ֆիզիկական և երեխայի անհատականության մտավոր զարգացում:

Նախադպրոցական տարիքում շախմատի նախագիտելիքների ուսուցանումը նպաստում է երեխաների հետաքրքրությունների զարգացմանը և խթանում է սեր այս խաղի նկատմամբ, ընդլայնում մտահորիզոնը, սովորեցնում է մտածել, հիշել, համեմատել, ընդհանրացնել, կանխատեսել իրենց գործունեության արդյունքները:

Հետազոտության նպատակը՝ ուսումնասիրել և վերլուծել ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների իմացական կարողությունների և բարոյականային որակների ձևավորումը շախմատ խաղի միջոցով:

Հետազոտության խնդիրներ՝

- Կատարել տեսական գրականության վերլուծություն:
- Վերլուծել շախմատի հանդեպ հետաքրքրությունների ձևավորման գործընթացը նախադպրոցական տարիքում:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են հետևյալ **մեթոդները.**

- ✓ գրականության վերլուծություն,
- ✓ գործնական աշխատանք:

Հետազոտության կառուցվածքը. Հետազոտական աշխատանքը կազմված է ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացությունից, գրականության ցանկից, համակարգչային շարվածքով կազմում է 15էջ:

**ԳԼՈՒԽ 1. ՇԱԽԱՊԱՏՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԱՎԱԳՆ ԱՄԵՆԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՄԱՆԵՐԻ
ԻՄԱՑԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԲԱՐՈՑԱԿԱՄԱՅԻՆ ՈՐԱԿՆԵՐԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑ**

1.1. Նախադպրոցական կրթության հայեցակարգերի վերլուծությունը:

Բնականաբար, նախադպրոցական մանկավարժությունը զարգանում է մանկավարժական գիտությունների հետ սերտ կապված, հիմք ընդունելով դրանց տեսական հիմունքները և մեթոդական առանձնահատկությունները: Նախադպրոցական մանկավարժության անբաժանելի մասն են կազմում նախադպրոցականի դաստիարակության մասնավոր մեթոդիկաները. երեխայի խոսքի զարգացման տեսությունը և մեթոդիկան; երեխայի ֆիզիկական դաստիարակության տեսությունը և մեթոդիկան; երեխայի երաժշտական դաստիարակության տեսությունը և մեթոդիկան; երեխայի մաթեմատիկական պատկերացումների զարգացման տեսությունը և մեթոդիկան; նախադպրոցականի էկոլոգիական կրթության տեսությունը և մեթոդիկան; մանկան ստեղծագործության զարգացման տեսությունը և մեթոդիկան: Նախադպրոցական կրթությունը կրթական համակարգի առաջին օղակն է, որի հաջողություններով է պայմանավորված ողջ կրթական համակարգի առաջընթացը: Կրթական ցանկացած բարեփոխում սկիզբ է առնում և փորձարկվում է նախադպրոցական կրթության ոլորտում: Նախադպրոցական կրթության տարաբնույթ խնդիրների մշակմամբ և իրականացմամբ զբաղվում է նախադպրոցական մանկավարժությունը: Նախադպրոցական մանկավարժության գիտական ուսումնասիրությունների դաշտն են կազմում մանկավարժական այն բոլոր գործընթացները, որոնք ուղղված են նախադպրոցահասակ երեխաների զարգացմանն ու կրթությանը: Նախադպրոցական մանկավարժության առարկան է նախադպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության և ուսուցման գործընթացների համակարգը: Գիտության կարևորագույն գործառույթները բխում են գիտության առարկայից և կանխորոշում են մանկավարժական խնդիրների իրականացման մոտեցումներն ու առանձնահատկությունները: Նախադպրոցական մանկավարժության հիմնական

գործառույթներն են. նախադպրոցական կրթության համակարգի զարգացման ուղղությունների կանխատեսումը և նախագծումը; նախադպրոցական կրթության չափորոշիչի մշակումը; նախադպրոցական դաստիարակության հայեցակարգի, նոր մոտեցումների և տեխնոլոգիաների մշակումը; նախադպրոցականի ուսուցման և կրթության տեսության և մեթոդիկայի կատարելագործումը, ուսուցման ժամանակահունչ եղանակների մշակումը:

Դաստիարակության բաղկացուցիչ մասերի թվին Յ. Ա. Կոմենսկին դասում էր՝ կրոնական, բարոյական, գիտական կրթությունը, ընդհանուրի և անհատականի ամբողջությունը, անձի համակողմանի զարգացումը, հոգևոր կյանքի ուսումնասիրությունը և դրա համապատասխանությունը մանկավարժական ազդեցություններին, դաստիարակության և ուսուցման ամբողջականությունը, հաջորդականության և հետզհետեականության սկզբունքին, երեխաների տարիքին ուսուցման աղբյուրների համապատասխանելիության սկզբունքներին հետևելը, ճանաչելիության 3 աղբյուրների՝ հավատքի, զգացմունքի և գիտակցության ամբողջության գիտակցումը: Յ. Ա. Կոմենսկու մանկավարժական գաղափարների հետևորդ դարձավ ռուսական մանկավարժության հիմնադիր Կ. Դ. Ուշինսկին: Աշխատանքի, ստեղծագործության, մարդկանց նկատմամբ երեխաների մոտ դրական վերաբերմունք ձևավորելու գաղափարներ գտնում ենք Ե. Ի. Իլյինի, Վ. Ֆ. Շատալովի, Ս. Ի. Լիսենկովայի, Ի. Պ. Պոդլասնիի, Ֆ. Ա. Ֆրադկինի, Վ. Վ. Կրասկու աշխատություններում: Խոսելով Ռուսաստանում մանկավարժական մտքի զարգացման մասին, անհրաժեշտ է կանգ առնել Ն. Կ. Կրուպսկայայի, Ա. Ս. Մակարենկոյի, Վ. Ա. Սուխամլինսկու մանկավարժական հայացքների վրա, հատվածներ մեջ բերել նրանց աշխատություններից, բացատրել նրանց խոսքերը, օրինակ Ա. Ս. Մակարենկոյի՝ «մանկավարժությունը ամենաշարժուն և դիալեկտիկ գիտությունն է», Կ. Դ. Ուշինսկին կարծում էր, որ «մանկավարժությունը արվեստ է»: Նախադպրոցական մանկավարժությունը որպես գիտություն ունի իր առարկան, խնդիրները, գործառույթները, աղբյուրները, մեթոդները, կատեգորիաները: Նախադպրոցական մանկավարժությունը ուսումնասիրում է ուսուցման և դաստիարակության գործընթացը, դրա նպատակները, խնդիրները, բովանդակությունը, սոցիալականացման ձևերը, իրականացման տեխնոլոգիան,

երեխայի անձի զարգացման վրա դաստիարակության, ուսուցման և կրթության ազդեցությունը: Նախադպրոցական մանկավարժության առարկան դաստիարակության գործընթացն է, նրա նպատակը, խնդիրները, բովանդակությունը, ձևերը, մեթոդները, նախադպրոցական տարիքի երեխաների դաստիարակության միջոցները: Նախադպրոցական մանկավարժության օբյեկտն է երեխան ծնվելուց մինչև նախադպրոցական տարիք ընկած ժամանակահատվածը, որի զարգացումը պայմանավորված է դաստիարակչական հարաբերություններով: Նախադպրոցական մանկավարժության խնդիրներն են՝ նպաստել երեխաների դաստիարակությանն ու ուսուցմանը ծվելուց մինչև դպրոցական տարիք (տեսական և պրակտիկ ասպեկտ) ժամանակակից հասարակության պահանջներին համապատասխան; ուսումնասիրել կրթական գործընթացի տենդենցներն ու հեռանկարները, որպես երեխաների ուսուցման և դաստիարակության հիմնական ձև; մշակել նախադպրոցական տարիքի երեխաների ուսուցման և դաստիարակության նոր հայեցակարգեր և տեխնոլոգիաներ: Նախադպրոցական մանկավարժության գործառույթներն են՝ նկարագրող- կիրառականը (դաստիարակության ծրագրերի, կրթական գործընթացի տեխնոլոգիաների և մոդելների գիտական նկարագրությունը), կանխատեսողը (կրթական գործընթացի թարմացման և մոդեռնիզացման, կատարելագործման ճանապարհների գիտական կանխատեսումը), ստեղծագործ-վերափոխողը (կանխատեսումը, գիտական հետազոտությունների անցկացումը, նոր տեխնոլոգիաների ստեղծումը):

Նախադպրոցական մանկավարժության աղբյուրներն են՝ ժողովրդական մանկավարժությունը, կրոնական մանկավարժությունը, մանկավարժության արտասահմանյան և հայրենական պատմությունը, մանկավարժական պրակտիկան, էքսպերիմենտալ հետազոտությունները, հարակից գիտությունների տվյալները (երեխաների հոգեբանությունը, անատոմիան և ֆիզիոլոգիան, հիգիենան և այլն), մանկավարժ-նորարարների գաղափարների ազդեցությունը ուսուցման և դաստիարակության տեսության և պրակտիկայի զարգացման վրա: ¹

¹ 1. Ի. Գ. Մուխին «Շախմատ, առաջին կուրս, կամ սովորել և ուսուցանել»: Օբնինսկ, 2003թ.

2. Ի.Ա. Բարեն «Մանկապարտեզի գրոսամայստերներ»: Մ., «Մեր երեխան» ամսագրի խմբագրություն, 2005 թ.

1.2. Շախմատի հանդեպ հետաքրքրության ձևավորումը նախադպրոցական տարիքում

Շախմատի խաղադաշտը կազմված է իրար հաջորդող սև ու սպիտակ (կամ ցանկացած երկու տարբեր գույներ) վանդակներից որոնք կազմում են ութ տողանի քառակուսի: Խաղացողի ձախակողմյան վանդակը մուգ գույնի է: Այս դիրքով դրված խաղատախտակի ձախից աջ տողերը անվանում են հորիզոնականներ և համարակալում լատինական տառերով, իսկ հակառակորդների միջև ձգվող տողերը՝ ուղղահիգներ և համարակալում թվերով: Սկզբնական դիրքում թագուհին գտնվում է իր գույնի դաշտում:

Յուրաքանչյուր խաղացող ունի 16 խաղաքար, մեկ արքա մեկ թագուհի, երկու նավակ, երկու ձի, երկու փիղ և ութ զինվոր: Խաղի սկզբում խաղաքարերը դասավորում են խաղատախտակի հակադիր կողմերում՝ իրար դիմաց: Խաղաքարերը կարող են նահանջել, գրոհել և պաշտպանել միմյանց: Հակառակորդի կողմից խփված խաղաքարը դուրս է մնում խաղից: Խաղաքարերից ամենահզորները նավակը և թագուհին են: Ձին միակ խաղաքարն է, որն իզոռու է թռչել մյուս խաղաքարերի վրայով: Հասնելով խաղատախտակի հակառակ կողմի վերջնագծին, զինվորը կարող է փոխակերպվել ցանկացած ֆիգուրի (բացառությամբ արքայի):

Շարունակեք երեխաներին ծանոթացնել շախմատային «արքա» կտորին, հիշեք նախորդ դասում ստացված գիտելիքները (արքայի տեղը նախնական դիրքում, արքայի քայլը, գրավում): Տվեք նոր հայեցակարգ՝ «վերահսկվող» դաշտ: Համախմբել դիդակտիկ վարժությունների միջոցով ստացված գիտելիքները: Սովորեցնել երեխաներին ճիշտ հասկանալ կրթական խնդիրը և կատարել դրանք ինքնուրույն:

Առաջարկեք մանկական հեքիաթներ, որտեղ հերոսները երեխաների կամ զվարճալի փոքր մարդկանց տարիքի են, ինչպես նաև հեքիաթներ. «Շախմատի տուն», «Շախմատային Կոլոբոկ», «Շախմատային շաղգամ», բանաստեղծություններ, հանելուկներ, լեռնագնացներ և կտորներ արագ և ճիշտ տեղադրելու համար փոխանցումավազք երեխաների կողմից: շախմատային հանելուկներ, հանելուկներ գուշակելով «Շախմատի տուփից»: Կարող եք օգտագործել տարբեր մեթոդներ և մեթոդներ, բայց գլխավորը մնում է խաղը:

Հաշվի առնելով նախադպրոցական տարիքի երեխաների տարիքն ու անհատականառանձնահատկությունները, շախմատային նյութի յուրացման աստիճանը՝ մեթոդաբանությունը պետք է անընդհատ փոխվի: Տարվա վերջին ուժեղագույն խաղացողին որոշելու համար կարելի է անցկացնել շախմատի մրցումներ:

Տարբեր ոլորտներում կատարված հետազոտությունները ցույց են տվել, որ շախմատը թե՛ մեծերի և թե՛ փոքրերի մոտ բարելավում է մի շարք իմացական գործընթացներ:

Շախմատը նպաստում է երեխաների ուղեղի զարգացմանը

Ըստ փորձագետների՝ դպրոցականների ուղեղի գործունեությունը, շնորհիվ շախմատի, զարգանում է: Ապացուցվել է, որ շախմատը բարելավում է երեխաների վերլուծական և քննադատական մտածողությունը, տեսանելիությունը, հատկապես՝ երկրորդ և երրորդ դասարանցիների մոտ, ինչը նպաստում է այս տարիքային խմբի երեխաների արագ մտավոր զարգացմանը:

Վենեսուելայում անցկացված հետազոտության արդյունքները ցույց են տվել, որ 4 ամիս շախմատով զբաղված երեխաները բարելավել իրենց ինտելեկտը: 2003 թվականին այս եզրակացությանն է եկել նաև գիտությունների դոկտոր Մուրել Թոմփսոնը: Իր հետազոտության ժամանակ այն մասնակիցները, ովքեր շախմատ էին խաղում, ցույց են տվել ինտելեկտի ավելի բարձր մակարդակ: Թոմփսոնը սա վերագրում է կենտրոնացվածությանը և տրամաբանական մտածողությանը, ինչը զարգացնում է շախմատը:

Ինտելեկտը չի չափվում միայն IQ միավորներով, էմոցիոնալ ինտելեկտը նույնպես մեծ դեր է կատարում: Այն մարդու՝ էմոցիաներ ընկալելու, դեկավարելու, գնահատելու կարողությունն է: Ըստ դոկտոր Ռոզ Մարի Ստաֆսի՝ շախմատն օգնում է համախմբել տարբեր մարդկանց՝ անկախ ռասայից ու սոցիալ կարգավիճակից, ինչի արդյունքում էլ շախմատը զարգացնում է էմոցիոնալ ինտելեկտը և սոցիալ-հոգեբանական հմտությունները:

Ապացուցված է, որ շախմատը զարգացնում է ոչ միայն երեխաների, այլև տարեցների մտավոր կարողությունները, ինչպես օրինակ պատճառահետևանքային կապի սահմանում, իր և հակառակորդի գաղափարախոսությունների

միաժամանակյա ընկալում՝ այդպիսով պաշտպանելով նրանց այնպիսի մտավոր հիվանդություններից, ինչպիսիք են դեմենցիան և Ալսհեյմերի հիվանդությունը:

Շախմատը զուգորդում է հաղթանակի ձգտումն ու կամքը՝ մի կողմից, և անվրեպ ուշադրությունը մանրուքների հանդեպ՝ մյուս կողմից: Այն մարդուն սովորեցնում է մտքի ու երկարաժամկետ հաշվարկի մշակույթ:

Այն պարտադրում է խորապես հարգել խաղընկերոջը: Վերջապես, շախմատն ընդհանուր լեզու և մշակույթ է միլիոնավոր մարդկանց համար: Շախմատը մշակույթների և քաղաքակրթությունների երկխոսության լավագույն միջոցներից է: Շախմատով զբաղվող երեխաներն աչքի են ընկնում մտքի ճկունությամբ, ստեղծագործելու ունակությամբ, վերլուծելու կարողությամբ, ճկուն և կուռ տրամաբանությամբ և, բացի այդ, կարողանում են բարդ իրավիճակներում արագ կողմնորոշվել: Նրանք արդեն վաղ տարիքում սովորում են հաղթել և պարտվել: Նրանց մեջ ձևավորվում է արդարության գաղափարը: Բացի այն, որ շախմատը զարգացնում է մարդու մտավոր կարողությունը, նաև նպաստում է երևակայության աճին, մարզում հիշողությունը: Շախմատով զբաղվողներն ավելի համբերատար են լինում:

Շախմատը զարգացնում է երեխաների ստեղծագործական մտածողությունը, համեմատական վերլուծության կարողությունը, նպաստում նրանց անհատականության ձևավորմանը:

Շախմատով զբաղվող երեխան կամ երիտասարդը շատ ավելի կազմակերպված և արագ է կողմնորոշվում տարբեր իրավիճակներում: Կարևոր չէ, թե աշակերտներից քանիսը կդառնան շախմատիստ, կարևորը, որ նրանք ունենան այս հատկությունները: Շախմատը մարդու մեջ դաստիարակում է նպատակամղվածություն, կարգապահություն և համակարգվածություն: Չարգացնում է երեխաների տրամաբանությունը, հիշողությունը, երևակայությունն ու կամքը, ռացիոնալ մտածելու կարողությունը: 6-7 տարեկան հասակը լավագույնն է համարվում հիշողության, ուշադրության և մտածողության գործընթացների զարգացման համար, և մանկավարժը բացառիկ հնարավորություն ունի շախմատի օգնությամբ նպատակաուղղված ազդելու այդ բոլոր գործընթացների զարգացման վրա: Հոգեբանությունը շախմատի անբաժանելի մասն է: Աշխարհի ուժեղագույն

շախմատիստները հատուկ ուշադրություն են դարձնում հոգեբանական պատրաստվածությանը: Կան մի քանի պատճառներ, որոնց հետևանքով շախմատը լայն տարածում ստացավ երեխաների զբաղվածության շրջանակներում: Մրա վառ օրինակն է այն երևույթը, որին ականատես ենք եղել Գյումրու դպրոցներում: Մյուս առարկաների ուսուցիչները նախանձախնդրությամբ են վերաբերվում շախմատ առարկային՝ փաստելով, որ վերջինիս աշակերտներն ավելի լավ են պատրաստվում, քան իրենց առարկաներին: Խաղը հետաքրքրաշարժ է: Այն երեխայի մեջ զարգացնում է այնպիսի որակներ, առանց որոնց դժվար է կայանալ ժամանակակից կյանքում՝ բանականությունն ու վերլուծական ընդունակությունները, կամքն ու ուշադրությունը, հիշողությունն ու ոչ ստանդարտ մտածելակերպը, հաղթանակի ձգտումն ու առողջ պատվասիրությունը: Ընտրված մեթոդիկաները միտված են պարզելու երեխաների մտավոր ընդունակությունները, իմացական գործընթացների որակական հատկանիշները՝ ուշադրության արդյունավետությունը, մեխանիկական հիշողության ծավալը, դիտողականությունը: Կիրառել ենք նաև դիտման և հարցազրույցի մեթոդները: Օգտագործվող մեթոդիկաներն են՝ ուշադրության արդյունավետության ուսումնասիրման թեստերը, որոնք նախատեսված են ուշադրության կայունության, բաշխման և տեղափոխման հատկանիշների գնահատմանը, դիտողականության թեստը, մեխանիկական հիշողության թեստը, Ռավենի գունային մատրիցաների թեստը, որը հետազոտում է անալիզի և սինթեզի գործընթացների ձևավորվածությունը, մտավոր զարգացածության մակարդակը մենտալ տարիքի երեխաների մոտ (5-6 տարեկան), տագնապայնության մակարդակի գնահատումը Ֆիլիպսի հարցարանով:²

---

² 3. Վ.Ի. Լինդեր, Ի.Մ. Լինդեր «Շախմատային հանրագիտարան»: Մ., ՕՕՕ «Astrel հրատարակչություն», 2003թ.

4. Ա. Կարպով: «Սովորեք շախմատ», 2014թ.

ԳԼՈՒԽ 2. ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտությունների արդյունքները թույլ են տալիս եզրակացնել, որ շախմատով զբաղվող երեխաների մոտ նկատվում է իմացական գործընթացների՝ ուշադրության և հիշողության զարգացման դրական տեղաշարժեր: Իբրև հետևանք՝ նրանք, որպես կանոն, լավ են սովորում դպրոցում, խոհեմ են և համար: Բարձր ինքնագնահատական ունեն, նրանց տագնապայնության մակարդակը ցածր է, իրենց չեն կորցնում որևէ դժվարության բախվելիս, կարողանում են գտնել հիմնախնդրի օպտիմալ լուծումը:

Արդյունքները ներկայացնում ենք ստորև աղյուսակի տեսքով:

Աղյուսակ 1

Հետազոտության արդյունքները՝ ըստ Ռավենի մատրիցաների

	5 տարեկան հետազոտվող	6 տարեկան հետազոտվող	
10 բալ	2	1	10վ
8-9 բալ	7	6	21-30վ
6-7 բալ	6	6	31-40վ
4-5 բալ	2	5	41-50վ
2-3 բալ	1	2	51-60վ
0-1 բալ	0	0	ավել 60վ
	18	20	

Շախմատը երեխային սովորեցնում է տիրապետել հույզերին, զարգացնել տրամաբանական մտածողությունը: Շախմատը էական դեր է կատարում անձի զարգացման գործընթացում: Որոշ ծնողների կարծիքով, այս տարիքը դեռ վաղ է շախմատն սկսելու համար: Այս առիթով հարկ ենք համարում փաստել, որ զարգացման հոգեբանության հասկացություններից մեկը՝ սենզիտիվությունը, վերաբերում է որոշակի ներգործությունների նկատմամբ զգայունակությանը: Այսպես, օրինակ՝ լեզուների նկատմամբ ամենամեծ սենզիտիվությունը 2-3

տարեկան երեխաների մոտ է, 5 տարեկաններն ավելի հեշտ ու ավելի լավ են սովորում կարդալ, քան այլ տարիքի երեխաները: Երեխաները սպունգի նման կլանում են տպավորությունները, գիտելիքները, բայց ոչ միշտ են անմիջապես ցուցաբերում արդյունքները: Հետևաբար շախմատն սկսելու սենզիտիվ տարիքն էլ ընտրված է մտավոր ունակությունների համապատասխան ցուցանիշներից դուրս գալով:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդը պարտություններ ու ձախողություններ է ունենում իր ողջ կյանքի ընթացքում: Լինում են մեծ և փոքր պարտություններ: Բայց բացարձակապես առանց դրանց անհնար է թեկուզ մեկ օր անցկացնել որևէ գործունեության ոլորտում: Շատ կարևոր հանգամանք է պատվով պարտվելը, պարտվել կարողանալը: Այս պարագայում գործում է «հաճելին չի կարող սարսափելի լինել» սկզբունքը: Պետք է սովորել շախմատից հաճույք ստանալ, վերջիվերջո, այն միայն խաղ է: Երբ երեխան ինչ-որ բան հաճույքով է անում, ապա ինքնաբերաբար բացառվում են նյարդայնությունը, վախը և հուզվածությունը: Հարցի նկատմամբ կենդանի հետաքրքրությունը կատարելագործման դրդապատճառներ է հաղորդում: Ովքեր միշտ պարտավորված են զգում հաղթող լինել, սովորաբար մեծ բարձունքի չեն հասնում: Այս երեխաները ենթագիտակցորեն համոզված են, որ անհաջողության դեպքում ասես ողջ աշխարհը կծիծաղի իրենց վրա: Նրանք վախենում են պարտվելուց, և այդ վախը խանգարում է նրանց ամբողջովին իրացվելուց: Պետք է որոշակի միջոցառումներ կիրառել, որպեսզի շախմատի դասերն այս երեխաների համար չդառնան ձանձրալի զբաղմունք: Միևնույն ժամանակ հաղթանակները չեն կարող լիակատար բավարարվածություն պատճառել:

Հարկավոր է սովորել պարտությունից ըստ արժանվույն դուրս գալ: Այս պարագայում ամեն ինչ փոխվում է: Այստեղ երեխան սովորում է պահպանել ինքնատիրապետումը և բարձր ինքնագնահատականը, հավաքագրել բոլոր ուժերը հետագայի համար, դրականորեն վերաբերվել հակառակորդներին: Երեխաները տարբեր են: Տարբեր կերպ են արձագանքում անհաջողությանը, այդ պատճառով հրատապ են դառնում երեխաների հոգեբանական պատրաստվածությունը և անհատական հատկանիշների զարգացումը: Շախմատ խաղալով՝ երեխաները չընկճվելու սովորություն են ձեռք բերում և հուսալով բարենպաստ փոփոխությունների՝ ժրաջանորեն շարունակում նոր հնարավորությունների որոնումները: Խաղը հնարավորություն է տալիս թվացյալ դժվարություններից ելք գտնելու ընդունակությունների զարգացման համար:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ի. Գ. Սուխին «Շախմատ, առաջին կուրս, կամ սովորել և ուսուցանել»: Օբնինսկ, 2003թ.
2. Ի.Ա. Բարեն «Մանկապարտեզի գրոսմայստերներ»: Մ., «Մեր երեխան» ամսագրի խմբագրություն, 2005 թ.
3. Վ.Ի. Լինդեր, Ի.Մ. Լինդեր «Շախմատային հանրագիտարան»: Մ., ՕՕՕ «Astrel հրատարակչություն», 2003թ.
4. Ա.Կարպով: «Սովորեք շախմատ», 2014թ.